

ภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน และชุมชน*

The Task of Village Head Man and Sub-district Head Man to Keep Peace and Order in Village and Community

ชาญชัย เพียงแก้ว

Chanchai Piengkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: Piengkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสังเกตการณ์ในพื้นที่ตำบล หมู่บ้านจากการศึกษาพบว่า มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 4 แนวทางคือ 1) การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง 2) จัดให้มีที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการ 3) ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ในวาระครบ 60 ปี 4) สนับสนุนงบประมาณให้แก่แผนพัฒนาหมู่บ้าน

คำสำคัญ: กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, การรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านและชุมชน

Abstract

The purpose of this study are to find the way develop the efficiency of village and sub-district head man to complete their tasks. Documentary research and observation were used as research methodology. The results of research are as follows 1) Continual development the ability to complete their task. 2) Promote their official office. 3) Retire at 60 years of age. 4) Support the budget to village plan.

Keywords: Village and Sub-district Head Man, Village and Community Peace and Order

* Received 28 February 2020; Revised 16 April 2020; Accepted 26 May 2020

บทนำ

เมื่อได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติการปกครองท้องถิ่นไทยแล้วย่อมเห็นได้ว่า เป็นการปกครองที่มีความสำคัญยิ่ง ดังจะเห็นได้จาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสกับหลวงเทศาภิบาลวิจารณ์ (เส็ง วิริยศิริ) ที่ต่อมาได้เป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยว่า “เรามีหลักมาแต่โบราณแล้วว่า มีเจ้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน กำหนดแขวงตามบ้านนอกหรือหัวเมืองเวลานี้มีเป็นบ้านๆ กำหนดแขวงอยู่แล้วบางแล้วการที่เราจะจัดใหม่ต่อไปนั้น เห็นว่าควรอนุโลมจัดท้องที่คล้ายคลึงกับที่เราจัดมีอยู่บ้างแล้วบางเมือง คือ กำหนดหลาย ๆ เจ้าบ้าน ที่อยู่ใกล้ชิดติดต่อกันเป็นกลุ่มๆ หนึ่งเข้าเป็นหมู่บ้านในกลุ่มนี้เรียกว่า “หมู่บ้าน” แล้วให้มีผู้ใหญ่บ้านปกครองคนหนึ่ง หลายๆ หมู่บ้านที่อยู่ในระยะใกล้เคียงกันมากน้อยพอสมควร ตั้งขึ้นเป็น “ตำบล” ให้มีกำนันเป็นหัวหน้าตำบล หลายๆ ตำบล รวมเป็นแขวงหรืออำเภอหนึ่งการรวบรวมบ้านขึ้นเป็นหมู่ เป็นตำบล เป็นอำเภอเช่นนี้คงมีเลืกบ้างใหญ่บ้างต้องถือเอาภูมิประเทศท้องที่เป็นหลัก” (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์และคณะ) จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานการปกครองท้องที่ไว้ดังกล่าว หมู่บ้าน ตำบล จึงเป็นหน่วยการปกครองท้องที่ที่ช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติราชการของทุกกระทรวงทบวงกรมนับเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (อาจารย์บุญเกียรติการะเวกพันธุ์ และคณะ) ซึ่งการปกครองท้องที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและภาวะผู้นำ

จากการศึกษาพบว่า ดร.สงขลา วิชัยขัทคะ ได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่ารัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะต้องตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานที่สำคัญ คือต้องปกครองโดยกฎหมายและจะต้องให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ (สงขลา วิชัยขัทคะ) คองเกอร์และคานันโก (Conger and Kanungo, 1987 : 637-647) ได้เสนอทฤษฎีของภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ บนพื้นฐานจากคุณสมบัติของผู้นำที่สังเกตเห็นได้การศึกษาของเขาเป็นการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้นำ โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างผู้นำที่มีความหมายพิเศษ กับผู้นำที่ไม่มีความสามารถพิเศษ เขาได้สรุปข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ (Charismatic leaders) ดังนี้

1. วิสัยทัศน์กว้างไกล (Extremity vision) คือ ผู้นำที่เห็นความสำคัญในการมีวิสัยทัศน์ ไม่ใช่แค่เพียงจะทำการต่างๆ ให้แค่สำเร็จตามหน้าที่เท่านั้น
2. กล้าเสี่ยง (High personal risk) โดยทั่วไปผู้นำที่มีความสามารถพิเศษนั้นจะเป็นบุคคลที่ยอมเสียสละเพื่อกลุ่ม เพื่อองค์กร กล้าเสี่ยงและให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมความสำเร็จร่วมกัน ไม่ใช่ของตัวเอง ความเชื่อใจในลูกน้องจะมีให้เห็นในผู้นำแบบนี้และลูกน้องก็จะเชื่อใจ

3. ใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ (Use of unconventional strategies) คือ ผู้นำที่จะใช้กลยุทธ์วิธีรูปแบบต่างๆ ไม่ติดยึดอยู่กับแบบใดแบบหนึ่ง เพื่อให้วิสัยทัศน์ร่วมกันของผู้นำและผู้ตามประสบความสำเร็จ

4. ประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา (Accurate assessment of the situation) โดยทั่วไปผู้นำที่จะเสี่ยงในเรื่องใดก็ตาม ย่อมต้องมีข้อมูลต่างๆ อย่างดี

5. เปลี่ยนความดีความชอบของผู้ตาม (Follower Disenchantment) โดยทั่วไปหลายคนคิดว่าผู้นำที่มีความสามารถพิเศษจะเป็นที่ต้องการ หรือเหมาะที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาที่วิกฤต

6. สื่อสารด้วยความมั่นใจ (Communication of self-confidence) ผู้นำที่สื่อสารเรื่องราวต่างๆ ด้วยความมั่นใจดูจะเป็นที่ยอมรับว่ามีความสามารถพิเศษ

7. ใช้อำนาจส่วนบุคคล (Use of personal power) โดยทั่วไปพบว่า ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษชอบใช้อำนาจส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่อำนาจแห่งความเชี่ยวชาญ และอำนาจแห่งความเป็นเพื่อในการปฏิบัติงานให้เสร็จลุล่วง

ประวัติของการปกครองท้องถิ่น

การจัดการปกครองท้องถิ่นที่ได้เริ่มต้นมาจากรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านที่มาแต่เดิมขึ้นใหม่เพราะเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิด กับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีหลักการ ทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองดังแต่ก่อน นับแต่นั้นมา จึงได้มีการจัดระเบียบปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่างๆ โดยตราเป็น พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น ร.ศ.116 ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทนและได้มีการใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (อาจารย์บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ) โดยมีการปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงครั้งสุดท้าย ปี พ.ศ. 2551 “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นที่พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

นิยามและความสำคัญของลักษณะการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นคือการปกครองในตำบลและหมู่บ้าน เป็นหน่วยการปกครองที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการปฏิบัติงานตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในการเป็นผู้ประสานงานระหว่าง ราชการส่วนภูมิภาคกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalต่างๆนอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่น และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาลตัวแทนขอพระราชทานเกี่ยวกับกับเรื่องร้องทุกข์ ความเดือดร้อนของราษฎรเพื่อนำเสนอต่อส่วน

ราชการ (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ) เพื่อช่วยสนับสนุนนายอำเภอปฏิบัติภารกิจ” บำบัดทุกข์ บำรุงสุข”ของประชาชนพื้นที่ตำบล หมู่บ้านการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นพุทธศักราช 2457 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติให้จัดการปกครองท้องถิ่น (อาจารย์บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ) ประกอบด้วย

1. หมู่บ้าน หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการมีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้าน

2. หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว มีว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้านดังกล่าว ตำบล มีกำนัน 1 คน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตตำบล

3. กิ่งอำเภอมีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอทำหน้าที่บริการราชการในเขตกิ่งอำเภอ

4. อำเภอ มีนายอำเภอทำหน้าที่บริหารราชการในเขตอำเภออำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้านโดยจำแนกได้เป็น 2 ประการดังนี้ (อาจารย์บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ)

1. อำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย สรุปได้ดังนี้คือ

1.1. รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

1.2 เมื่อเกิดทุกข์ภัยแก่ลูกบ้าน ให้แจ้งกำนันเพื่อหาทางป้องกัน

1.3 นำประกาศ คำสั่งของรัฐบาลแจ้งลูกบ้าน

1.4 ทำบัญชีทะเบียนราษฎรในหมู่บ้าน

1.5 มีเหตุการณ์ประหลาดให้แจ้งกำนัน

1.6 พบคนแปลกหน้าให้นำส่งกำนัน

1.7 เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น ให้เรียกลูกบ้านช่วยกันป้องกันและระงับได้และแจ้งกำนัน

1.8 ควบคุมลูกบ้านให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

1.9 ส่งสอนลูกบ้านมิให้อาฆาตมาดร้ายกัน

1.10 ฝึกอบรมลูกบ้านให้รู้จักหน้าที่และการทำการในเวลา

1.11 ประชุมลูกบ้านเป็นครั้งคราวเพื่อแจ้งข้อราชการ

1.12 ส่งเสริมอาชีพ

1.13 ป้องกันโรคติดต่อ

1.14 ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี

1.15 ตรวจตรารักษาประโยชน์ในการอาชีพราษฎร

1.16 จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

1.17 ประชุมกรรมการหมู่บ้าน

1.18 ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนัน

1.19 ให้ราษฎรช่วยเหลือสาธารณประโยชน์

อำนาจในทางอาญา สรุปได้ดังนี้

1. เมื่อทราบว่ามีกรรมการกระทำความผิดกฎหมาย หรือสงสัยเกิดในหมู่บ้านให้แจ้งกำนัน
2. เมื่อทราบว่ามีกรรมการกระทำความผิดกฎหมายหรือสงสัยว่าเกิดในหมู่บ้านนั้นทราบ
3. พบของกลางทำผิดให้ส่งกำนัน
4. เมื่อสงสัยผู้ใดทำผิด หรือกำลังทำผิด ให้จับกุมส่งอำเภอหรือกำนัน
5. เมื่อมีหมายสั่งจับผู้ใดหรือคำสั่งราชการให้จับผู้ใดนั้นส่งกำนัน หรือนายอำเภอตาม

สมควร

6. เจ้าพนักงานมีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึดผู้ใหญ่บ้าน ต้องจัดการให้การรักษาการแทนผู้ใหญ่บ้าน ถ้าผู้ใหญ่บ้านจะทำการในหน้าที่ในครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง ให้มอบหน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน จนกว่าจะทำการในหน้าที่ได้และต้องรายงานให้กำนันทราบ และถ้าเกิน 15 วัน ก็ให้รายงานนายอำเภอทราบด้วย

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านหนึ่งนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านแล้วยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน

ประเภทของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มี 2 ประเภทคือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีหมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่า 2 คน ต้องขอมติอนุมัติกระทรวงมหาดไทย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีอำนาจดังช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่ บ้านเท่านั้นที่ได้รับ และเสนอขอแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่ ในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ หมู่บ้านใดจะมีได้ต้องให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุมัติตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ มีอำนาจหน้าที่ต่อไป

1. ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน
2. ถ้ารู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยให้แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน
3. ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่ามาโดยไม่สุจริตให้นำตัว ส่งผู้ใหญ่บ้าน
4. ระวังเหตุ ปรามปราบ ติดตามจับผู้ร้าย
5. ตรวจจับสิ่งของที่ผิดกฎหมายส่งผู้ใหญ่บ้าน
6. ควบคุมตัวผู้สงสัยว่าได้กระทำความผิดและกำลังจะหลบหนีส่งผู้ใหญ่บ้าน
7. ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

อำนาจและหน้าที่ของกำนัน

ตำบลหนึ่งมีกำนัน 1 คน เป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนทุกหมู่บ้านทั่วทั้งตำบล โดยมีสรวัดกำนัน และแพทย์ประจำตำบลช่วยเหลือและ

สนับสนุนการปฏิบัติงานของกำนันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (อาจารย์บุญเกียรติ การะเวก พันธุ์ และคณะ) มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองท้องที่ กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนดเป็นหลักไว้ ได้แก่ การตรวจตรา รักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายการป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎรรับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎรแจ้งทางราชการ และรับข้อราชการ ประกาศแก่ราษฎรหรือที่จะดำเนินการให้ตามกฎหมาย เช่น การตรวจและเก็บภาษีอากร รวมทั้งการปกครองผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน

2. อำนาจหน้าที่ทุกอย่างเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับอาญา และรักษาความสงบเรียบร้อย

3.1 มีการกระทำผิดอาญาหรือสงสัยจะเกิด แจ้งนายอำเภอ หรือถ้าเกิดในตำบล ข้างเคียงแจ้งกำนันข้างเคียงนั้นทราบ

3.2 พบคนกำลังกระทำความผิดกฎหมาย หรือเหตุควรสงสัย หรือมีหมาย หรือคำสั่งให้จับผู้ใดในตำบลให้จับผู้นั้นส่งอำเภอ

3.3 ค้นหรือยึดตามหมายที่ออกโดยกฎหมาย

3.4 อายัดตัวคนหรือสิ่งของที่ได้มาด้วยการกระทำความผิดกฎหมายแล้วนำส่งอำเภอ

3.5 เหตุการณ์ร้ายหรือแปลกประหลาด รายงานต่อนายอำเภอ

3.6 เกิดจลาจล ปล้นฆ่า ชิงทรัพย์ ไฟไหม้หรือเหตุร้าย ฯลฯ ให้แจ้งหน้าที่

3.7 เมื่อทราบว่ามีความผิดร้าย คนจรจัด อาจเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านปรึกษาสืบสวนถ้ามีหลักฐานเอาตัวส่งอำเภอ

3.8 คนจร แลกหน้า นอกทะเลเป็นราษฎร หากอยู่กับผู้ใหญ่บ้าน ขับไล่ออกจากท้องที่ตำบลได้

3.9 ผู้ใดตั้งทัพ กระท่อม หรือโรงเรือนโดดเดี่ยว อันอาจเป็นอันตรายอาจบังคับให้เข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านได้ และนำความแจ้งต่อนายอำเภอ

3.10 ผู้ใดปล่อยละทิ้งบ้านให้ชำรุด รุงรัง โสโครก อันอาจเกิดอันตรายแก่ผู้อื่น หรืออาจเกิดอัคคีภัย ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล บังคับให้ผู้ผู้อยู่ในที่นั้นแก้ไข ถ้าไม่ปฏิบัติตามนำความร้องเรียนนายอำเภอ

3.11 เวลาเกิดอันตรายแก่การทำมาหากินของราษฎร ให้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หาทางป้องกัน แก้ไข ถ้าเหลือกำลังแจ้งนายอำเภอ

4. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคนเดินทางมาในตำบล กำนันมีหน้าที่จัดดูแลให้คนเดินทางซึ่งไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้ร้าย ให้มีที่พักตามสมควรและถ้าเป็นผู้เดินทางมาในราชการก็ต้องช่วยเหลือหาคนนำทาง หาเสบียงอาหารให้ ตามที่ร้องขอโดยเรียกค่าใช้จ่ายจากผู้นั้นตามธรรมดาได้

5. อำนาจหน้าที่ดูแลรักษาสีงซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ กำนันมีหน้าที่ในการดูแลรักษาสีงที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่มีไว้ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น สระน้ำ ศาลาอาศัย ที่เลี้ยงปศุสัตว์ มิให้ผู้ใดรุกล้ำยึดถือครอบครองผู้เดียว หรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย

6. อำนาจเกี่ยวกับการทะเบียนต่างๆ ในตำบล กำนันมีส่วนรับผิดชอบงานทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด คนย้าย คนตาย และทะเบียนลูกคอกสัตว์พาหนะ และมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนสมรส เพื่อนำส่งนายอำเภอให้จดทะเบียนสมรสให้ โดยคู่สมรสไม่ต้องไปว่าการอำเภอ ในกรณีเป็นท้องที่ตำบลที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศไว้ ตลอดจนทำบัญชีทะเบียนสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในตำบลนั้น

7. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากร ช่วยเหลือในการจัดการเก็บภาษีอากร ในการสำรวจและประเมินราคา เพื่อเสียภาษีอากร โดยทำบัญชีสิ่งของที่ต้องเสียภาษีอากรยื่นต่อนายอำเภอ เพื่อนำไปเสียภาษีตามกฎหมายภาษีอากร

8. อำนาจหน้าที่เรียกประชุมและให้ช่วยงานตามหน้าที่ กำนันมีหน้าที่เรียกประชุมประชาชนคณะกรรมการสภาตำบล และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหารือร่วมกันและเรียกบุคคลใดมาหารือให้ช่วยเหลืองานตามหน้าที่ได้

9. หน้าที่ทั่วไป หน้าที่ทั่วไปเป็นอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏในกฎหมายอื่น ๆ ที่กระทรวงทบวงกรม อื่นให้ช่วยเหลือและเป็นที่น่าสังเกตว่า กระทรวง ทบวง กรม อื่นส่วนใหญ่มักกำหนดให้กำนันมีแต่หน้าที่ ส่วนอำนาจนั้นมักไม่มอบให้ จึงทำให้การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไม่ได้ผลเท่าที่ควรไม่เหมือนกับการงานในหน้าที่ของฝ่ายปกครองกล่าวได้ว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีภารกิจหน้าที่ในการปกครองท้องที่ตามอุดมการณ์ “บำบัดทุกข์บำรุงสุข” แก่ประชาชน หน้าที่เกี่ยวกับคดีอาญา ดูแลคนเดินทางมาในตำบล ดูแลรักษาสีงสาธารณประโยชน์งานการทะเบียนราษฎรและทะเบียนอื่น ๆ ตลอดจนงานทางราชการมอบหมาย เช่นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชนในเขตตำบล

ข้อจำกัดการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านและชุมชน

ผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านและชุมชน จึงได้ศึกษาจากเอกสารและสังเกตการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอแควดำ จังหวัดมหาสารคาม เริ่มตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา เห็นว่ามีข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่หลายประการได้แก่

1. ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและงานในหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ
2. ขาดการสนับสนุนจากส่วนราชการจากกรมการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการในแผนพัฒนาหมู่บ้านการพัฒนาเยาวชนที่เป็นบุคคลจะรับช่วงให้ชุมชนเข้มแข็งในอนาคต

4. ขาดที่ทำการกำนันผู้ใหญ่บ้านที่เป็นทางการแนวทางการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กระทรวงมหาดไทย (Interior Ministry) เป็นกระทรวงที่มีประวัติความเป็นมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 100 ปี ในอดีตเคยเรียกว่าสมุหนายก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตามที่นำเสนอข้างต้นแล้วย่อมถือได้ว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีการศึกษา ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ (Internal Security) เมื่อมองไปยังหมู่บ้านตามชายแดนย่อมต้องบูรณาการปฏิบัติงานร่วมกับทหารซึ่งมีหน้าที่รักษาความมั่นคงปลอดภัยนอกประเทศ (External Security) อย่างปฏิเสธไม่ได้ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องมีภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ (Charismatic Leader) มองการณ์ไกล กล้าเสี่ยง ทำงานไม่ยึดติดกับรูปแบบและใช้อำนาจส่วนบุคคลเพื่อให้งานส่วนรวมสำเร็จ

จากการศึกษาเอกสารและการสังเกตเห็นว่า เมื่อปี พ.ศ.2543 อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคามได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดินซึ่งเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) เมื่อหมู่บ้านใดสามารถแก้ไขปัญหาผู้ผลิต ผู้ค้า กลุ่มเสี่ยงได้ตามเกณฑ์ของทางราชการและอำเภอก็ได้ประกาศหมู่บ้านเมื่อตรวจสอบแล้ว ก็ได้จัดทำบ้านหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติอาชญาเสียดินไว้ประจำหมู่บ้าน ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีความภาคภูมิใจและแข่งขันกันแก้ไขปัญหา

อำเภอกำแพงแสนเป็นที่ยอมรับให้คำแนะนำข้อกฎหมาย

1. ให้มีปลัดอำเภอสำรวจร่วมปฏิบัติงานการค้นตัวบุคคลการดำเนินการตามหมายค้นและจับกุมถือว่าการดำเนินการที่ต้องเสี่ยงภัย
2. สนับสนุนและเสริมสร้างสำนึก " บำบัดทุกข์ บำรุงสุข " ให้แก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน และการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ช่วยกันสละแรงกาย สติปัญญา และการบริจาคสร้างป้อมเวรยามประจำหมู่บ้านเพื่อสกัดทางเข้าออกของหมู่บ้านเพื่อตรวจตราและสกัดผู้ค้าผู้ผลิต ผู้เสพ และกลุ่มเสี่ยงได้มีการดำเนินการครบทุกหมู่บ้านเป็นการมองการณ์ไกลและทำงานไม่ยึดรูปแบบ
3. การแก้ไขปัญหาโครงการตามแผนพัฒนาหมู่บ้านได้ประสานกับจังหวัดเพื่อบรรจุเข้าในแผนพัฒนาจังหวัดหรือแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม
4. การจัดให้มีที่ทำการกำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมทั้งด้านสถานที่การอำนวยความสะดวกจ่ายกระแสไฟฟ้าและอื่นๆแต่ต้องย้ายสถานที่ไปเรื่อยๆตามบ้านเรือนของกำนันผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ จึงขอให้มีการจัดตั้งที่ทำการกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการ
5. จากการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านข้างต้นจึงไม่เห็นด้วยที่จะให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี เพราะต้องเสี่ยงภัย สังคมมองการณ์ไกลและแก้ไขปัญหาหมู่บ้าน

อย่างต่อเนื่องสมควรให้มีาระดำรงตำแหน่งถึงอายุ 60 ปี เพราะจุดแตกหักของการปกครองอยู่ที่หมู่บ้านและตำบลพร้อมมีการประเมินผลการปฏิบัติงานและพัฒนา เสริมสร้างความรับผิดชอบทางวินัยควบคู่กันไป

6. จัดให้มีงบประมาณของจังหวัดอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งจากนั้นให้ฝึกอบรมทุกคนทุกกระยะ 2 ปี เพื่อให้การปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป

จากการศึกษาข้างต้นถือได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคลากรในส่วนภูมิภาคสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่มีรากฐานความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนรับรู้ข้อมูลปัญหาความทุกข์สุขของประชาชน เป็นผู้นำตามทฤษฎีของภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษสามารถทำงานในภาวะจำกัดเสมอมา แม้ว่าจะมีความเสี่ยงภัยต่อชีวิตของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ได้หวั่นเกรงต่อปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่จนทำให้มีอำนาจส่วนบุคคล (Use of personal power) ใช้แก้ไขปัญหาของการดำเนินการสนองตอบ

นโยบายของรัฐบาลให้บรรลุตามอุดมการณ์” บำบัดทุกข์ บำรุงสุข”) แก่ประชาชน จึงถือว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นรากฐานด้านการรักษาความมั่นคงภายในของระดับหมู่บ้านและชุมชนตลอดจนตำบลบังเกิดความผาสุกและสงบสันติจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ. (2547). พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช.

สงขลา วิชัยหัตตะ. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

www.baanjommyut.com